

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 7. září 2023 ve věci č. 17053/20 – *Bavčar proti Slovinsku*

Senát první sekce Soudu shledal šesti hlasy k jednomu, že bylo porušeno právo stěžovatele na presumpci neviny dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy v souvislosti s vyjádřením ministra spravedlnosti ohledně probíhajícího trestního řízení se stěžovatelem. Zároveň však Soud jednomyslně shledal neporušení zákazu trestu bez zákona dle článku 7 Úmluvy, jelikož vývoj výkladu úmyslu nutného pro spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti byl v souladu s podstatou daného trestného činu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je bývalým slovinským politikem, který zastával posty ministra spravedlnosti a ministra evropských záležitostí. Od roku 2002 působil v soukromém sektoru. V roce 2013 byl shledán vinným z trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti a jako návodce z trestného činu zneužití postavení v obchodním styku. Mimo jiné měl obdržet téměř 22 milion eur, se kterými následně nakládal.

Nejvyšší soud v červnu 2015 přikázal soudu prvního stupně, aby věc znovu projednal, jelikož nebylo jisté, zda byly v tomto případě naplněny všechny znaky skutkové podstaty daného trestného činu. Mezitím byl stěžovateli v únoru 2015 odložen výkon trestu z důvodu jeho zdravotního stavu. Následně soud prvního stupně v rozsudku ze dne 5. září 2016 zprostil stěžovatele obžaloby z trestného činu zneužití postavení v obchodním styku jako návodce, ale shledal ho vinným z trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Dne 27. září 2016, po rozhodnutí soudu, ale před jeho doručení stěžovateli, bylo na internetu zveřejněno video, ve kterém stěžovatel hrál basketbal. Ve stejný den slovinský ministr spravedlnosti v televizním rozhovoru prohlásil, že ačkoliv se nevyjadřuje k tomu, zda by někdo měl být shledán vinným či ne, pokud dojde kvůli průtahům v trestním řízení k promlčení trestní odpovědnosti, udělá „vše pro to, aby padaly hlavy“. Předseda soudu prvního stupně následně sdělil médiím, že nedovolí, aby soudcům vyhrožoval někdo, kdo nemá v této oblasti žádnou pravomoc. Krátce poté, během projednávání novely zákona, která měla zpřísnit podmínky pro odložení výkonu trestu ze zdravotních důvodů, předseda vlády v parlamentu uvedl, že vláda tímto krokem předchází tomu, aby osoby, které by pravděpodobně měly být ve vězení, hrály basketbal.

Stěžovatel se v listopadu 2016 proti rozhodnutí soudu prvního stupně odvolal. Namítal, že trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti v rozhodné době vyžadoval přímý úmysl pachatele, a tedy ho nemohl spáchat s nepřímým úmyslem. Dodal, že ministr spravedlnosti svým prohlášením vyvíjel tlak na odvolací soud, čímž byl porušen princip presumpce neviny stěžovatele. V této spojitosti také poukázal na výrok předsedy vlády. Odvolání bylo zamítnuto a rozsudek soudu prvního stupně se stal pravomocným, načež stěžovatel nastoupil do výkonu trestu. Následně nejvyšší soud zamítl stěžovatelův mimořádný opravný prostředek a ústavní soud zamítl jeho dvě ústavní stížnosti.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení článku 6 Úmluvy, což mělo být způsobeno tlakem, který měl ministr spravedlnosti svým výrokem vyvíjet na odvolací soud.

Soud záležitost posoudil v rámci ustanovení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, zaručujícího presumpci neviny. Připomněl, že tento princip je porušen, pokud soudní rozhodnutí nebo prohlášení představitele veřejné moci týkající se osoby obviněné z trestného činu vyjadřuje názor, že je obviněný vinen před tím, než byla jeho vina prokázána zákonným způsobem. Je však nutné rozlišovat mezi výroky, které vyjadřují názor, že dotyčná osoba je vinna, a výroky, které pouze popisují „stav podezření“ (např. *Lutz proti*

Německu, č. 9912/82, rozsudek ze dne 25. srpna 1987, § 62; *Leutscher proti Nizozemsku*, č. 17314/90, rozsudek ze dne 26. března 1996, § 31). V posouzení prohlášení představitelů veřejné moci se klade důraz na jejich význam a kontext, ve kterém byly proneseny, spíše než na jejich formu (*Lavents proti Lotyšsku*, č. 58442/00, rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, § 126; *Gutsanovi proti Bulharsku*, č. 34529/10, rozsudek ze dne 15. října 2013, § 191; *Adolf proti Rakousku*, č. 8269/78, rozsudek ze dne 26. března 1982, § 36–41; a další). Přestože jsou povinni informovat veřejnost o probíhajícím trestním řízení s politicky exponovanou osobou, jejich prohlášení nesmí vést veřejnost k přesvědčení o vině obviněného a nesmí vést k předjímání posouzení věci příslušným soudem (*Butkevičius proti Litvě*, č. 48297/99, rozsudek ze dne 26. března 2002, § 53; *Garycki proti Polsku*, č. 14348/02, rozsudek ze dne 6. února 2007, § 70).

V projednávané věci Soud uvedl, že presumpce nevinoty se na stěžovatele vztahovala i po rozsudku soudu prvního stupně (*Konstas proti Řecku*, č. 53466/07, rozsudek ze dne 24. května 2011, § 36 a 38). Soud uznal, že je pochopitelné, že zveřejnění videa, ve kterém stěžovatel hrál basketbal, přestože mu byl odložen výkon trestu z důvodu jeho zdravotního stavu, mohlo vyžadovat reakci představitelů veřejné moci v médiích. Předmětné vyjádření ministra spravedlnosti však bylo možné vykládat tak, že už je nejvyšší čas pro příslušné vnitrostátní soudy, aby pravomocně odsoudily stěžovatele. Jako osoba stojící v čele orgánu odpovědného za organizaci a fungování soudnictví si měl ministr spravedlnosti dávat zvláštní pozor, aby nevyvolal dojem, že si přeje ovlivnit výsledek řízení před odvolacím soudem (tamtéž, § 42 a 43). Jeho upozornění, že se nevyjadřuje k tomu, zda by někdo měl být shledán vinným či ne, nedokázalo dostatečně zmírnit výzvěň celého rozhovoru.

Vzhledem k tomu, že v ten moment již téměř uplynula promlčecí doba pro zánik trestní odpovědnosti za daný trestný čin, rozhodnutí odvolacího soudu, aby věc znovu projednal soud prvního stupně, by vedlo k promlčení trestní odpovědnosti stěžovatele. Soud poznamenal, že přestože ministr spravedlnosti neučinil žádné kroky vůči soudcům odvolacího soudu, je nemožné určit, co by se stalo, kdyby odvolací soud stěžovatelovo odvolání nezamítl. Dopad ministrových slov je dále doložen vyjádřením předsedy soudu prvního stupně, který ministrův výrok vnímal jako oznámení postihů vůči soudcům.

Soud tedy dospěl k názoru, že prohlášení ministra spravedlnosti, především ve spojitosti s výrokem předsedy vlády, mohlo vést veřejnost k přesvědčení o vině stěžovatele a taktéž vést k předjímání posouzení věci odvolacím soudem (*Peša proti Chorvatsku*, č. 40523/08, rozsudek ze dne 8. dubna 2010, § 150). Dále uvedl, že nejvyšší soud a ústavní soud se dostatečně nezabývaly všemi aspekty stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle článku 6 Úmluvy, včetně práva na presumpci nevinoty (*Konstas proti Řecku*, cit. výše, § 29).

Z výše uvedených důvodů Soud shledal, že bylo porušeno stěžovatelovo právo na presumpci nevinoty dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy. Vzhledem k tomuto závěru nepovažoval za nutné posoudit, zda bylo porušeno i stěžovatelovo právo na nezávislý a nestranný soud dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal porušení článku 7 Úmluvy, což mělo být způsobeno tím, že v době spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti soudy vykládaly dané ustanovení trestního zákoníku jako vyžadující přímý úmysl, přičemž se tento právní výklad do doby rozsudku nad stěžovatelem změnil. Stěžovatel tedy považoval rozsudek, v němž byl shledán vinným za trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti, v jehož souvislosti mu byl prokázán nepřímý úmysl, za porušení zákazu trestu bez zákona dle článku 7 Úmluvy.

Soud nejprve konstatoval, že dle vnitrostátní legislativy je trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti možno spáchat vícero způsoby. Stěžovateli byly prokázány dva z nich, přičemž jeden spáchal s přímým úmyslem a druhý spáchal s nepřímým úmyslem. Soud dále poznamenal, že i v případě jasně formulovaných ustanovení nevyhnutelně dochází k soudnímu výkladu práva. Článek 7 Úmluvy nelze vykládat tak, že zakazuje postupné upřesňování pravidel trestní odpovědnosti prostřednictvím

soudního výkladu, pokud je výsledný vývoj v souladu s podstatou trestného činu a lze jej rozumně předvídat (*S.W. proti Spojenému království*, č. 20166/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 36; *Streletz, Kessler a Krenz proti Německu*, č. 34044/96 a dvě další, rozsudek velkého senátu ze dne 22. března 2001, § 50; *Vasiliauskas proti Litvě*, č. 35343/05, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015, § 155). Předvídatelnost se do značné míry odvíjí od obsahu daného právního předpisu, oblasti, na kterou se má vztahovat, a počtu a postavení osob, kterým je určen. Právní předpis může splňovat požadavek předvídatelnosti i v případě, že dotyčná osoba musí využít právní poradenství, aby posoudila v míře přiměřené okolnostem důsledky, které může její jednání vyvolat. Zvláštní opatrnost lze vyžadovat od profesionálních politiků nebo představitelů veřejné moci (Posudek na žádost Kasačního soudu Arménie, žádost č. P16-2021-001, posudek velkého senátu ze dne 26. dubna 2022, § 68).

V projednávané věci Soud nejprve zmínil, že vnitrostátní soudy všech stupňů pečlivě posoudily vývoj výkladu daného ustanovení. Nejvyšší soud a ústavní soud se plně zabývaly námitkami stěžovatele a usoudily, že daný výklad trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti je v souladu s mezinárodním a unijním právem, srovnávacím právem a vnitrostátními zákony o legalizaci výnosů z trestné činnosti. Taktéž Soud poznamenal, že vnitrostátní soudy dostatečně odůvodnily svůj závěr týkající se druhu úmyslu, se kterým stěžovatel jednal. V tomto ohledu podotknul, že není jeho úkolem nahrazovat vnitrostátní soudy, pokud jde o posouzení skutkového stavu a jeho právní kvalifikaci (*Rohlena proti České republice*, č. 59552/08, rozsudek velkého senátu ze dne 27. ledna 2015, § 51) a rozhodování o trestní odpovědnosti stěžovatele (*Kononov proti Lotyšsku*, č. 36376/04, rozsudek velkého senátu ze dne 17. května 2010, § 187). Soud byl tedy toho názoru, že napadený výklad trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti je v souladu s jeho podstatou (srov. *S.W. proti Spojenému království*, cit. výše, § 43, a *C.R. proti Spojenému království*, č. 20190/92, rozsudek ze dne 22. listopadu 1995, § 41; a další).

Dále poznamenal, že výklad vnitrostátních právních předpisů přísluší vnitrostátním soudům, takže jeho úloha se omezuje na zjištění, zda jsou důsledky takového výkladu slučitelné s Úmluvou (*Waite a Kennedy proti Německu*, č. 26083/94, rozsudek velkého senátu ze dne 18. února 1999, § 54; *Kononov proti Lotyšsku*, cit. výše, § 197; *Ruban proti Ukrajině*, č. 8927/11, rozsudek ze dne 12. července 2016, § 43).

Z výše uvedených důvodů Soud shledal, že nebyl porušen zákaz trestu bez zákona dle článku 7 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Paczolay se ve svém souhlasném stanovisku ztotožnil s většinou, že stěžovatelova presumpce nevinoty dle čl. 6 odst. 2 Úmluvy byla porušena. V rozhodnutí většiny však postrádal jasné rozlišení mezi dvěma rozdílnými následky porušení presumpce nevinoty prohlášeními představitelů veřejné moci, a to vedení veřejnosti k přesvědčení o vině obviněného a předjímání posouzení věci příslušným soudem. Přestože souhlasil, že danými prohlášeními v projednávané věci mohlo dojít k prvně jmenovanému, nedomníval se, že by výroky slovinského ministra spravedlnosti mohly ovlivnit rozhodování odvolacího soudu. K tomuto závěru došel úvahou, že v demokratickém státě s dělbou moci nemá osoba mimo justici na rozhodování soudu žádný vliv a v projednávané věci nebyl důvod se domnívat, že tomu tak bylo.

Soudkyně *ad hoc* Sancin ve svém částečně nesouhlasném stanovisku vyjádřila názor, že čl. 6 odst. 2 Úmluvy porušen nebyl. Na rozdíl od soudce Paczolaye byla toho názoru, že podmínky vedení veřejnosti k přesvědčení o vině obviněného a předjímání posouzení věci příslušným soudem musí být splněny kumulativně, tedy oba důsledky musí být přítomny, aby mohlo dojít k porušení presumpce nevinoty prohlášeními představiteli veřejné moci. Dle soudkyně se vnitrostátní soudy, a především ústavní soud, otázkou, zdali mohly být soudy danými výroky ovlivněny, zabývaly dostatečně. Soudkyně Sancin se tedy neztotožnila se závěrem Soudu, že výroky ministra spravedlnosti vedly k porušení presumpce nevinoty.